

A személyes adatok büntetőjogi védelme Magyarországon és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kapcsolódó gyakorlata

1. Bevezetés

Jelen tanulmány témája a személyes adatok büntetőjogi védelme a magyar jogrendszerben, így ehhez kapcsolódva igyekszik bemutatni a személyes adatokkal kapcsolatos legfőbb büntető anyagi jogi jogszabályi rendelkezéseket. Ezen kívül a tanulmány szemléltet pár olyan klasszikus elkövetési magatartást is példákkal alátámasztva, amelyben a személyes adatok fontos szerepet játszanak, mivel a legtöbbször ezek jelentik a szűk értelemben vett elkövetési tárgyat.

A tanulmány inkább gyakorlati oldalról próbálja megragadni és ismertetni a lehetséges elkövetési magatartásokat, azonban emellett röviden az egyes kapcsolódó törvényi tényállások dogmatikai elemzésére is kitér. Az elkövetési magatartásokra vonatkozó példákat olyan esetekkel is színesítjük, amelyek a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság látókörébe is bekerültek, valamilyen konkrét panaszügy, más hatóságoktól jövő értesítések, illetve állásfoglalás-kérések vagy a média tudósításai alapján.

A tanulmány célja, hogy összefoglaló képet nyújtson az olvasónak a személyes adatok büntetőjogi védelmével kapcsolatban, mivel a gyakorlatban az általános adatvédelmi háttérjogszabályok viszonylag gyors változása és a technikai fejlődés miatt a gyakorlat nem mutat egységes képet a jogsértések megítélésénél.

¹ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elnöke, PhD, c. egyetemi tanár.

² A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság adatvédelmi szakértője, PhD.

2. A személyes adatok védelmének általános jogszabályi háttere

A személyes adatok védelméhez fűződő jog mindenkit megillet. Az Alkotmánybíróság 15/1991. (IV. 13.) számú határozatában az adatvédelemhez való jogot – annak pozitív oldalát is figyelembe véve – információs önrendelkezési jogként határozta meg, s az alkotmány emberi méltóságra vonatkozó rendelkezéseiből, valamint a korábbi alkotmányban is nevesített személyes adatok védelméhez fűződő jogból vezette le. A jelenleg hatályos Alaptörvény annak VI. cikk (2) bekezdésében nevesíti a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogot.³

Az említett alkotmánybíróági határozat alapján az információs önrendelkezési jog tartalma az, hogy mindenki maga rendelkezik személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról. Az adatvédelemhez való jog pozitív oldala azt jelenti, hogy nemcsak személyes adataink védelméhez van jogunk, de minden ránk vonatkozó információt megismerhetünk, és mi határozhatjuk meg, ki és milyen feltételekkel juthat személyes adataink birtokába. Az információs önrendelkezési jogot mindenki köteles tiszteletben tartani. Az információs önrendelkezési jog legfontosabb garanciája a célhoz kötöttség. Ennek megfelelően csak pontosan meghatározott és jogszerű célra történhet adatfelvétel és adatkezelés. Az érintett beleegyezése nélküli, új célú feldolgozás csak akkor jogszerű, ha meghatározott adatra és feldolgozóra nézve a törvény kifejezetten megengedi.

A másik alapvető garancia az adattovábbítás és az adatok nyilvánosságra hozatalának korlátozása. Személyes adatot az érintetten és az eredeti adatfeldolgozón kívül harmadik személy számára hozzáférhetővé tenni csak akkor szabad, ha minden egyes adat vonatkozásában teljesül az adattovábbítást megengedő összes feltétel. Az adattovábbítás címzettje az érintett beleegyezésének birtokában vagy konkrét törvényi felhatalmazás alapján dolgozhatja fel a továbbított adatot.⁴

Az ún. különleges adatok (pl. egészségügyi állapotra vonatkozó adatok, bünyügyi személyes adatok stb.) csak akkor kezelhetők jogszerűen, ha ahhoz az érintett előzetesen írásban hozzájárul, vagy azt törvény elrendeli.⁵

³ Alaptörvény VI. cikk: „(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolat-tartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

(2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

(3) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.

⁴ Szoboszlai Judit: A magánélet és a személyes adatok védelme a dávodai ítéletek apropóján. *Fundamentum*, 2002/2. 76–82.

⁵ Infotv. 5. § (2) bekezdés.

A személyes adatok védelmével kapcsolatos általános rendelkezéseket jelenleg Magyarországon az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) tartalmazza. Ez a jogszabály határozza meg az adatvédelem általános fogalomrendszerét és a személyes adatok védelmével kapcsolatos főbb előírásokat. Az Infotv.-en kívül azonban létezik még számos olyan törvény, szektorális norma, ami szintén tartalmaz a személyes adatok kezelésével, illetve azok védelmével kapcsolatos előírásokat. Ezek a jogszabályok általában valamely különös téma (pl. egészségügy, telekommunikáció) kapcsán tartalmazznak a személyes adatok kezelésével kapcsolatos rendelkezéseket. A személyes adatok büntetőjogi védelméről szintén nem az Infotv., hanem a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) tartalmaz törvényi szintű rendelkezéseket.

3. A személyes adatok általános büntetőjogi védelme

A Btk. 219. §-a határozza meg a személyes adattal visszaélés megnevezésű bűncselekmény törvényi tényállását. A bűncselekmény jogi tárgya a személyes adatok megismeréséhez és kezeléséhez fűződő jog, ezen keresztül pedig közvetve a személyes adatok védelméhez fűződő általános társadalmi érdek. A bűncselekménynek az elkövetési tárgya maga a személyes adat.

A személyes adattal visszaélés törvényi tényállása a Btk. úgy nevezett keretdiszpozíciói közé tartozik. A keretdiszpozíció lényege, hogy a bűncselekmény Btk.-beli definíciója valamilyen külső jogszabályt hív fel, és úgy rendelkezik, hogy a bűncselekményt ennek a külső (*extraneus*) norma rendelkezéseinek a Btk.-ban meghatározott módon elkövetett megsértése adja.⁶ A külső norma megsértése tehát nem minden esetben kelti bűncselekmény elkövetésének a gyanúját is egyben, csak akkor, ha azt a Btk.-ban meghatározott módon sértik meg.

Az 1/1999. büntető jogegységi határozat mondta ki, hogy ha a Btk. Különös részének valamely rendelkezése keretdiszpozíció, úgy a bűncselekmény elkövetésekor hatályban lévő „kitöltő” jogszabály rendelkezéseit kell alkalmazni a felelősség elbírálásakor. A jogegységi határozat ezen felül azt is kimondja, hogy ha a keretdiszpozíciót kitöltő jogszabály oly mértékben megváltozik, hogy a cselekmény a továbbiakban nem

⁶ Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: Büntetőjog I., Általános rész. HVG-ORAC, 2014.

minősül bűncselekménynek az megalapozza az elbíráláskor hatályban lévő jogszabály visszaható hatályú alkalmazását.⁷

A személyes adattal visszaélés bűncselekményének mint keretdiszpozíciónak a háttérjogszabálya elsősorban az Infotv. A bűncselekmény elkövetési magatartásai a jogosulatlan vagy a céltól eltérő adatkezelés, az adatok biztonságát szolgáló intézkedés elmulasztása, illetve a tájékoztatási kötelezettség megszegése.⁸

A törvény csak a kirívóan súlyos jogsértéseket kívánja szankcionálni, ezért a bűncselekmény csak jelentős érdeksérelem okozásával vagy haszonszerzési céllal követhető el. A személyes adattal visszaélés csak szándékosan követhető el. A haszonszerzési célból elkövetett bűncselekmény pedig csak egyenes szándékkal követhető el.

4. A jelentős érdeksérelem okozásával elkövetett személyes adattal visszaélés

4.1. Az adatkezelő személyével és a jelentős érdeksérelem fogalmával kapcsolatos bírói gyakorlat

A személyes adattal visszaélés első szankcionált elkövetési magatartása, amikor az adatvédelmi jogszabályok előírásainak szándékos megsértésével jelentős érdeksérelemet okoz az érintettnek az elkövető. A jelentős érdeksérelemnek a sértetti oldalon kell beállnia és annak objektíve be is kell következnie, nem elég tehát a bekövetkezés veszélye. Fontos továbbá a személyes adatok kezelésére vonatkozó jogszabályi előírások és a jelentős érdeksérelem bekövetkezése közötti okozati összefüggés bizonyíthatósága is, mivel az okozati összefüggés hiányában a bűncselekmény nem valósul meg.

A jelentős érdeksérelem okozásával megvalósítható személyes adattal visszaélés materiális bűncselekmény. Az elkövetési magatartás és az eredmény között okozati összefüggésnek kell fennállnia. A jelentős érdeksérelem okozásával megvalósítható személyes adattal visszaélés az eredmény bekövetkeztével válik befejezetté.⁹

Az 1/2012-es büntető jogegységi határozat kimondja, hogy a jelentős érdeksérelem okozásával elkövetett személyes adattal visszaélés elkövetője nem csak az adat-

⁷ 1/1999. számú BJE határozat. <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/11999-szamu-bje-hataroza> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 22.)

⁸ A Btk. 219. §-ához fűzött miniszteri indoklás, T/6958. számú törvényjavaslat. <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 22.)

⁹ Btk. 219. §, T/6958. számú törvényjavaslat, Uo.

védelmi jogszabályok fogalom meghatározásának megfelelő adatkezelő,¹⁰ hanem bárki lehet.¹¹

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) a NAIH-5957-2/2012/V. számú állásfoglalásában az elkövető és az adatkezelő személyére vonatkozó jogértelmezési kérdésről kifejtette, hogy az állásfoglalás kiadásakor hatályos magyar és az uniós jogforrások alapján az adatkezelői státusz jogszerűen az Infotv. 5–6. §-aiban és az Adatvédelmi Irányelv¹² 7. cikk f) pontjának közvetlen hatályán alapuló adatkezelés során jöhet létre. A Hatóság véleménye szerint a jogalkotó a Btk. szerinti jogosulatlan adatkezeléssel elkövetett személyes adattal visszaélés esetében azt a magatartást rendelte büntetni, amikor az elkövető nem rendelkezik az adatkezeléshez az Info.tv. 5–6. §-ai szerinti vagy az Adatvédelmi Irányelv 7. cikk f) pontjában szereplő jogalappal.

A személyes adattal visszaélés bűncselekmény megvalósulásának másik feltétele, a jelentős érdeksérelem fogalma vonatkozásában a jogalkotó nem sok kapaszkodót ad a jogalkalmazók kezébe, mivel sem a Btk. sem más jogszabály nem tartalmaz erre vonatkozó fogalommeghatározást. Ezért a jelentős érdeksérelem bekövetkezését csak esetről-esetre, az ügy össze körülményeinek gondos mérlegelésével lehet megállapítani.

A vonatkozó szakirodalom szerint a jelentős érdeksérelem objektív jellegű fogalom. Az érdeksérelem jelentős fokának mértékét az elkövetés konkrét viszonya keretében, mindig a megítélést igénylő körülmények objektív értékelésével kell megállapítani. És soha nem lehet egyedüli szempont kizárólag csakis a sértett szubjektív érdekei szem előtt tartása. A megítélésnél figyelembe kell venni az érdeksérelem irányát, jellegét, minőségét, társadalmi jelentőségét, fokának, súlyának következményeit. Jelentős érdeksérelem egyaránt lehet a magánérdek vagy a közérdek sérelme, vagy ezek kombinációja is. Jelentkezhet személyi (erkölcsi) sérelemként, de anyagi jellegű vonzattal is.¹³

Az érdeksérelem jelentős mértékét a sértett oldaláról kell vizsgálni és ebben nincs jelentősége annak, hogy a tettes esetlegesen ezzel a cselekménnyel próbálja meg kompenzálni a saját érdeksérelemét. Nem szükséges, hogy a jelentős érdeksérelem a tettes

¹⁰ Infotv. 3. § 9. pontja: „adatkezelő: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely önállóan vagy másokkal együtt az adat kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja.”.

¹¹ 1/2012. számú BJE határozat. <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12012-szamu-bje-hatarozat> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 22.)

¹² Az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK irányelve (1995. október 24.) a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról.

¹³ Busch Béla: A személyiség büntetőjogi védelme, különös tekintettel a fegyveres testületek keretében megvalósuló deliktumokra. III. rész. In: Rendészet és emberi jogok, 2011/2. 31–57.

vagy bárki számára előnyt jelentsen. És az sem feltétel hogy a jelentős érdeksérelem a sértettnél következzen be, akár a közérdekben is bekövetkezhet.¹⁴

A fentebb hivatkozott 1/2012-es büntető jogegységi határozat az elkövető személyére vonatkozó elvi élel kimondott megállapításon túl nem tartalmaz arra vonatkozó konkrét támpontokat, hogy a jelentős érdeksérelem megállapításánál mit kell figyelembe vennie a jogalkalmazóknak. A határozatban hivatkozott egyes jogesetek azonban támpontot nyújthatnak a jelentős érdeksérelem megítélésénél.

Az egyik jogeset szerint a vádlott munkahelyén az általa a munkájához használt, a munkáltatója tulajdonát képező számítógép merevlemezén található könyvtárban természetes személyek különleges személyes adatait – közöttük a politikai szimpátia, az egyes pártok iránti rokonszenvük szerint csoportosított minősítő jelölésekkel – tárolta, kezelte, és módosította a nyilvántartásba vett természetes személyek tudta, beleegyezése és hozzájárulása, illetve törvényi felhatalmazás nélkül. A természetes személyek lakóhelye – amennyiben rendelkeztek vele –, telefonszámuk, e-mail címük került feltüntetésre a könyvtárban található Excel-fájlokban. A fájlokban ezen adatokon túlmenően a felsorolt személyek politikai párttal kapcsolatos nézetei is megjelölésre kerültek oly módon, hogy a név mellett megjelenített „SZ” betű szimpatizánst, az „E” betű elutasító gesztust tevőt, míg a „B” betű bizonytalan politikai beállítottságú személyt jelentett. Az ügyben másodfokon eljáró Békés Megyei Bíróság a 7.Bf.297/2008/8. számú ítéletében a vádlottat felmentette, mert álláspontja szerint a jelentős érdeksérelem mint a törvény által a bűncselekmény megvalósulásához szükséges eredmény nem következett be.

A bíróság szerint önmagában az adatok felhatalmazás nélküli gyűjtésével és tárolásával nem valósított meg az elkövető bűncselekményt, mivel azzal jelentős érdeksérelmet az érintetteknek nem okozott. Az adatok kezelése ennek hiányában csupán adatvédelmi jogsértést valósít meg, bűncselekményt azonban nem.

Egy másik, a jogegységi határozat által hivatkozott eset szerint a Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.458/2008/7. számú határozata szerint megállapítható a személyes adattal visszaélés vétsége annak a terhére, aki – miután a sértettel baráti kapcsolata megromlott – kihasználva azt, hogy a barátság ideje alatt a sértett magánéletével kapcsolatos információkat (így a titkosított mobiltelefonszámát) is megtudta, egy internetes hirdetési oldalon, a sértett nevére utaló jelzéssel, valamint telefonszámával különböző tartalmú hirdetéseket adott fel. Mivel a hirdetések hatására a sértettet ismeretlen személyek folyamatosan hívogatták, ezért az adat nyilvánosságra hozatalának eredményeként a sértett jelentős érdeksérelmet szenvedett.

¹⁴ Uo.

4.2. A NAIH kapcsolódó gyakorlata: bűncselekmény gyanúját keltő ügyek

A NAIH feladatkörét az Infotv. 38. § (3) bekezdés a)–f) pontjai határozzák meg, amelyben nem szerepel a bűncselekmények felderítésére vonatkozó nyomozati jogkör.¹⁵ Ennek ellenére számos olyan beadványt kap különböző panaszosoktól a hatóság, amelyek alapján a személyes adattal visszaélés bűncselekmény elkövetésének a gyanúja merül fel. Ezekben az esetekben a NAIH a beadványt általában az illetékes rendőrkapitánysághoz továbbítja, vagy közvetlenül hívja fel a panaszos figyelmét arra, hogy a bűncselekmény gyanúját keltő esetben tegyen feljelentést az illetékes nyomozóhatóságnál.

A NAIH a legtöbb esetben internetes és különösen közösségi oldalakon megvalósuló adatkezelési problémák kapcsán tett panaszokkal összefüggésben tanácsolja a rendőrséghez fordulást. Az utóbbi időben, a közösségi oldalak népszerűségének előretörésével emelkedik az olyan bejelentések száma, amelyek arról számolnak be, hogy a panaszos nevében és fényképei felhasználásával a közösségi oldalon álprofil létrejött. Az álprofilon keresztül pedig nem egy esetben a panaszos valódi ismerőseit jelöli be az elkövető, a nevében pedig üzeneteket, bejegyzéseket tesz közzé. A cél sok esetben az érintett lejáratása, hírnevének rontása ismerősei előtt, ami rendkívül kellemetlen és megrázó élménnyel tud szolgálni a sértettnek. Ezekben az esetekben a jelentős érdeksérelem okozása egyértelműen felmerül mint bűncselekmény gyanúját keltő körülmény.

A NAIH nem rendelkezik az ismeretlen elkövetők beazonosításához szükséges eszközökkel és a bűncselekmények felderítésére vonatkozó jogszabályi felhatalmazással, ezért az ilyen ügyekben általában a rendőrséghez irányítja a panaszosokat.

A fentiekben túl előfordult a NAIH gyakorlatában, hogy hivatalból feljelentést tett jelentős érdeksérelem okozó személyes adattal visszaélés elkövetésének gyanúja miatt. A NAIH feljelentés tételi lehetőségét az Infotv. 70. §-ának (1) bekezdése is deklarálja, mivel e szerint, ha a hatóság az eljárása során bűncselekmény elkövetésének gyanúját észleli, büntetőeljárást kezdeményez az annak megindítására jogosult szervnél.

¹⁵ Infotv. 38. § (3) A Hatóság a (2) bekezdés szerinti feladatkörében az e törvényben meghatározottak szerint.

- a) bejelentés alapján vizsgálatot folytat;
- b) hivatalból adatvédelmi hatósági eljárást folytathat;
- c) hivatalból titokfelületei hatósági eljárást folytathat;
- d) a közérdekű adatokkal és a közérdekből nyilvános adatokkal kapcsolatos jogsértéssel összefüggésben bírósághoz fordulhat;
- e) a más által indított perbe beavatkozhat;
- f) adatvédelmi nyilvántartást vezet.

Ilyen eset volt, amikor ismeretlen személyek a www.deres.tv címen elérhető honlapon, *A nagy köcsög adatbázis 2.* című bejegyzésben jogellenesen nyilvánosságra hozták több természetes személy fényképét, és ezáltal egy adatbázist hoztak létre. Az adatbázis létrehozásának célja az volt, hogy homoszexuális, biszexuális, transznemű, queer vagy annak vélt, illetve a velük sorsközösséget vállaló személyekről nyilván tartást készítsenek. Az adatbázisban szereplő személyeket – emberi méltóságot sértő megjegyzések kíséretében – nagy nyilvánosság előtt „lejárassák”, a szexuális, politikai vagy világnézeti meggyőződésüket becsméreljék, az érintetteket – a társadalom széles köreinek „mássággal” szemben tanúsított intoleranciájára építve – negatív színben tüntessék fel, ezáltal az érintetteket „célkeresztbe” állítsák. A NAIH a honlap áttekintése során megállapította, hogy a fenti bejegyzés szerzője több mint 250 személy nevét és fényképét hozta nyilvánosságra, közel száz esetben pedig pusztán az érintettek nevét jelenítette meg a honlapon. A szerző emellett lehetőséget biztosított arra, hogy a honlap látogatói – a nyilvánosságra hozott névre kattintva – elérhessék az érintettek Facebook-os profiloldalát is. A NAIH álláspontja szerint az ügy vonatkozásában az alábbi jogellenes adatkezelési műveletek határolhatóak el: személyes adatok jogellenes gyűjtése (a fényképek lementése a Facebookról és ehhez kapcsolódóan nevek gyűjtése), személyes adatok meghatározott célra való rendszerezése, személyes adatok tárolása, adatbázisba rendezett személyes adatok nyilvánosságra hozatala. Az adatkezelés jogellenességét az érintetti hozzájárulás hiánya, a jelentős érdeksérelem gyanúját pedig a lejáratási, megbélyegzési szándék adja.

Egy másik, a médiában is elhíresült eset volt, amikor a NAIH telefonos ügyfélszolgálatán több bejelentést kapott egy újságcikk kapcsán. A telefonos panaszok egy internetes hírportálon megjelent cikkekre hivatkoztak, amely szerint Budapest belvárosában egy kisteherautó rakterében pornográf jellegű filmforgatást végeznek oly módon, hogy a kisteherautó rakterének üvegfala kívülről átláthatatlan, azonban belülről kifelé átlátszó, így az utca képe tulajdonképpen a filmforgatás háttere.¹⁶ A telefonos panaszok alapján valószínűsíthető volt a személyes adatok jogellenes kezelése, valamint az, hogy az adatkezelés személyek széles körét érinti, valamint nagy érdeksérelem és kárveszélyt is előidézhet. A NAIH az ügyben azt az álláspontot képviselte, hogy a teherautó oldalán kihelyezett figyelmeztető jelzés ellenére nem beszélhetünk jogszerű adatkezelésről az utcán tartózkodó és emiatt a felvételeken esetlegesen szereplő érintettek vonatkozásában. Ennek oka, hogy a teherautó oldalán elhelyezett figyelmeztetés alapján az utcán tartózkodó személyek nem kaptak pontos tájékoztatást arról, hogy milyen jellegű filmet is forgatnak, amely nagyban befolyásolta volna őket abban, hogy mérlegelhessék egy ilyen film készítésének meg-

¹⁶ <https://444.hu/2016/10/27/talalkozott-mar-az-imbolygo-budapesti-pornoteherautoval/#autoval#> (letöltés dátuma: 2017. 12. 22.).

engedhetőségét az adott közterületen. Emellett magának az adatkezelőnek is tisztában kellett volna lennie azzal, hogy az érintettek túlnyomó többsége nem kíván egy ilyen felvételen szerepelni, és tiltakozna az ellen, hogy képmása ilyen kontextusban szerepeljen egy filmben.¹⁷ Az ügyben tehát a feljelentés szerint az adatvédelmi jogszabályok megsértését a megfelelő tájékoztatás hiányában történő jogellenes adatkezelés, a jelentős érdeksérelem gyanúját pedig a felvételen látható érintettek (melyek között kiskorúak is lehetnek) tudtuk és egyértelmű beleegyezésük nélküli pornográf filmek háttereként történő szerepeltetése okozza.

5. A haszonszerzési célból elkövetett személyes adattal visszaélés

5.1 A haszonszerzés fogalmának értelmezése

A „régí”, már hatályon kívül helyezett Büntető Törvénykönyvhöz (1978. évi IV. törvény) képest a személyes adattal visszaélés törvényi tényállása egyszerűsödött: az eddigi „jogtalan haszonszerzés” helyett a normaszöveg már csak „haszonszerzésről” rendelkezik. A jelenleg hatályos normaszöveg szerint tehát elég annak a bizonyítása, hogy az adatvédelmi jogszabályokat haszonszerzési célból sértették meg. A jogtalan jelző elhagyása véleményünk szerint üdvözlendő módosítás, mivel a korábbi normaszöveg félreértésekre adhatott okot, amikor a jogalkalmazók arra keresték a választ, hogy mi érthető a haszonszerzés jogtalansága alatt. Véleményünk szerint a haszonszerzés minden olyan esetben jogellenesnek („jogtalanak”) tekinthető, amennyiben arra az adatvédelmi jogszabályok megsértésével törekednek.

A bűncselekmény elkövetésének gyanújához elég, ha az adatvédelmi jogszabályok rendelkezéseit haszonszerzési célból, tehát anyagi haszonszerzésre törekedve sérti meg az elkövető. Nem szükséges, hogy az elérni kívánt hasznot realizálja is. Mint már említésre került, a bűncselekmény ezen fordulata a vonatkozó miniszteri indokolás szerint csak egyenes szándékkal követhető el.¹⁸ Az anyagi haszonszerzése törekvés megállapíthatósága adott ügyben talán könnyebben bizonyítható, illetve zárható ki, mint a jelentős érdeksérelem. Ennek oka, hogy a haszonszerzési célzat megállapíthatósága nélkülözi a sértetti oldalon beálló személyhez kötött (adott esetben viszonylag szubjektív) elemet, amelytől viszont a jelentős érdeksérelemnél nem lehet eltekinteni.

¹⁷ Az ügyben tett feljelentés teljes szövege elérhető: <http://naih.hu/files/2016-10-28-Feljelentes-NAIH-2016-6003-V.pdf> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 22.)

¹⁸ Btk. 219. §, T/6958. számú törvényjavaslat, Uo.

Fontos, hogy a célzatnak már a cselekmény megkezdése előtt fenn kell állnia, és annak közvetlen okozati összefüggésben kell lennie a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével. Az adatvédelmi törvény megsértése és az anyagi haszonszerzés közötti távoli, adott esetben időben is eltérő, közvetett összefüggés általában az egyenes szándék hiánya miatt nem veti fel bűncselekmény elkövetésének gyanúját.

Ha például egy honlap üzemeltetőjének a honlapon elhelyezett kattintásra fizető reklámokból származik bevétele, a honlap azonban a regisztrált felhasználók vonatkozásában nem rendelkezik az Infotv. előírásainak megfelelő adatvédelmi tájékoztatóval, attól még személyes adattal visszaélés bűncselekmény elkövetésének gyanúja véleményünk szerint nem merül fel. Ennek indoka, hogy a haszonszerzésre törekvési motívum (reklámok elhelyezése) és a felhasználók rendelkezésére álló adatvédelmi tájékoztató hiányosságai között nincs közvetlen okozati összefüggés. A honlap üzemeltetője a legtöbb esetben nem abból a célból írt szándékosan rossz adatvédelmi tájékoztatót, hogy a honlap látogatottsága miatt többletbevételhez jusson.

5.2. A NAIH kapcsolódó gyakorlata: adatbázis-kereskedőkkel kapcsolatos feljelentés

A NAIH kapcsolódó gyakorlatából kiemelésre érdemes az az ügy, amikor a bejelentő egy „DMcentrum Magyarország” elnevezésű szervezet elektronikus hirdetését kifogásolta. A hirdetés szövege szerint a szervezetnek rendelkezésére áll „500 000 központi céges email címen felül 2 millió személyes email cím. Ezen belül: 180 000 férfi és 220 000 nő email címe”. A hirdetés szövege nyomán egyértelműen megállapítható, hogy az említett adatbázis a hirdetés szerint természetes személyek e-mail címét tartalmazza. A NAIH az ügy kapcsán feljelentést tett a BRFK V. kerületi Rendőrkapitányán haszonszerzési céllal elkövetett személyes adattal visszaélés elkövetésének gyanúja miatt.

A feljelentés vonatkozásában annak a kérdésnek a vizsgálata szükséges, hogy a természetes személyek e-mail-címei önmagukban – minden más további azonosító adatok nélkül – személyes adatnak tekinthetőek-e vagy sem. Az elektronikus levélcím személyes adat jellege az adatvédelmi jog egyik sokat vitatott kérdése, hiszen sok esetben az elektronikus levelezőrendszer számára megadott felhasználónéven keresztül konkrét természetes személy egyértelműen nem azonosítható (így például a természetes személy családi- és utónevét nem tartalmazó e-mail-címek), amelynek következtében megkérdőjelezhető az, hogy – az Infotv. 3. § 1. pontjával összhangban – az adat alapján meghatározott természetes személy azonosíthatóvá vált-e.

Azonban tekintettel kell lenni arra, hogy a személyes adatok védelméhez fűződő jogon keresztül a jogalkotó nem önmagában a személyes adatokat védi, hanem azon keresztül a természetes személyek magánszféráját. Az Infotv. 1. §-a kimondja, hogy az Infotv. célja az adatok kezelésére vonatkozó alapvető szabályok meghatározása annak érdekében, hogy a természetes személyek magánszféráját az adatkezelők tiszteletben tartásuk.

Ehhez hasonlóan, az elektronikus hirdetésküldés területén a jogalkotó szintén védelmébe veszi a természetes személyek e-mail-címeit, amikor a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény (Grt.) 6. § (1)–(2) bekezdéseiben úgy rendelkezik, hogy elektronikus hirdetést a természetes személy részére csak akkor lehet küldeni, amennyiben ahhoz az érintett a Grt. 6. § (1)–(2) bekezdésének megfelelően hozzájárult.

Ennek megfelelően az elektronikus hirdetésküldés területén nem az azonosíthatóság klasszikus értelmezésének van szerepe – vagyis annak, hogy egy e-mail-címet például név, lakcím, képmása vagy ilyen jellegű adat segítségével kétséget kizáróan egy meghatározható természetes személyhez kösse a hirdető –, mivel a hirdetőnek nem az e-mail-címek útján az érintettek egyedi azonosítása a célja, hanem a hirdetés lehető legtöbb ember számára elküldése, amelyhez felhasználja a természetes személy által létrehozott adatot.

Emiatt az elektronikus hirdetésküldés területén az azonosíthatósághoz elegendő az, hogy az érintett valamely adatán keresztül a kapcsolatfelvétel lehetővé váljon a hirdető számára. Így amennyiben valamely e-mail-cím az első látásra még nem teszi senki számára (így a hirdető számára sem) lehetővé meghatározott természetes személy kiválasztását, attól még e személy – a kapcsolatfelvételen keresztül – azonosítható lehet. Az azonosíthatóság szándéka egyértelmű, hiszen a hirdető éppen azért továbbítja az érintett adatának felhasználásával számára a hirdetést, hogy annak nyomán ügyfélkapcsolat vagy üzleti kapcsolat jöjjön létre közöttük.

Mindezek alapján a NAIH feljelentésben képviselt – a szerzők által is osztott – álláspontja szerint a természetes személyekkel való kapcsolatfelvételre alkalmas e-mail címek személyes adatoknak minősülnek, így az e-mail-címekkel anyagi haszonszerzés végett történő jogellenes kereskedés alkalmas a személyes adattal visszaélés bűncselekmény gyanújának megállapítására. A kereskedés jogellenességét az érintettek hozzájárulásának vagy más törvényes adatkezelési jogalap meglétének hiánya adhatja.

6. A személyes adattal visszaélés egyéb elkövetési magatartásai és minősített esetek

A személyes adattal visszaélés másik lehetséges elkövetési alakzata a Btk. 219. §-ának (1) bekezdés b) pontja, továbbá (2) bekezdése szerint, amikor az adatok biztonságát szolgáló intézkedés elmulasztásával, illetve a tájékoztatási kötelezettség megszegésével követik azt el. A bűncselekmény elkövetője olyan személy lehet, akit ilyen kötelezettség terhel. Azt, hogy pontosan milyen személyi kör tartozhat bele az elkövetői körbe az Infotv. vonatkozó rendelkezései között kell elsősorban keresnünk.

Az Infotv. az adatbiztonság követelményével kapcsolatban úgy fogalmaz, hogy az adatkezelő, illetve tevékenységi körében az adatfeldolgozó köteles gondoskodni az adatok biztonságáról, köteles továbbá megtenni azokat a technikai és szervezési intézkedéseket és kialakítani azokat az eljárási szabályokat, amelyek e törvény, valamint az egyéb adat- és titokvédelmi szabályok érvényre juttatásához szükségesek.¹⁹ Az adatok biztonságát szolgáló intézkedés elmulasztásával elkövetett, jelentős érdeksérelem okozó vagy haszonszerzési célból elkövetett bűncselekményt ezek alapján csak az adatkezelő vagy általa igénybe vett adatfeldolgozó követheti el.

A személyes adatok kezelésével kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségről az Infotv. vonatkozó meghatározása nem mondja ki, hogy az csak az adatkezelőt terhelné. A fogalom alapján az érintettet az adatkezelés megkezdése előtt egyértelműen és részletesen tájékoztatni kell az adatai kezelésével kapcsolatos minden tényről. A bűncselekmény ezek alapján tehát nem csak az Infotv. szerinti adatkezelő vagy adatfeldolgozó, hanem bárki, így akár az adatkezelővel munkaviszonyban álló harmadik személy is elkövetheti. Fontos továbbá, hogy a tájékoztatási kötelezettség megszegése a törvényi tényállás szerint csak más, vagy másoknak okozott jelentős érdeksérelem okozásával követhető el. A törvény ezen bekezdése tehát nem rendeli büntetni a tájékoztatás megszegésével haszonszerzési célból elkövetett magatartásokat.

A Btk. 219. § végül (3) és (4) bekezdéseiben rendelkezik a személyes adattal visszaélés bűncselekmény minősített eseteiről. Ezek szerint súlyosabban büntetendő, aki a személyes adattal visszaélést különleges adatra követi el. Ennek értelmében különleges adat a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselői szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat, az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adat, valamint a bűnügyi sze-

¹⁹ Infotv. 7. § (2) bekezdés.

mélyes adat. Minősített esetet képez, ha a személyes adattal visszaélést hivatalos személyként vagy közmegegyezéses felhasználásával követik el.²⁰

7. A személyes adatokat érintő más bűncselekmények és elkövetési magatartások

A személyes adat mint elkövetési tárgy nem csak a Btk. 219. §-a szerinti személyes adattal visszaélés során, hanem más bűncselekmények kapcsán is előkerülhet. Ilyen bűncselekmény jellemzően a hivatali visszaélés (Btk. 305. §) és a tiltott adatszerzés (Btk. 422. §). Személyes adatokat érintő elkövetési magatartás természetesen számos más bűncselekmény kapcsán is felmerülhet. A következőkben azonban a legjellemzőbb esetek kapcsán előforduló fenti kettő bűncselekményt, a NAIH vonatkozó néhány állásfoglalását tekintjük át.

7.1. Személyes adatokkal kapcsolatban elkövetett hivatali visszaélés

A Btk. 305. §-a szerinti hivatali visszaélést az a hivatalos személy követi el, aki azért, hogy jogtalan hátrányt okozzon vagy jogtalan előnyt szerezzen, hivatali kötelességét megszegi, hivatali hatáskörét túllépi, vagy hivatali helyzetével egyébként visszaél.

A hivatali visszaélés büntetetténeki jogi tárgya az államapparátus törvényes, szabályszerű működésébe, valamint az állami szervezetbe és hivatalos személyekbe vetett bizalom. A bűncselekmény elkövetési magatartásai a hivatali kötelesség megszegése, a hivatali hatáskör túllépése (amikor a hivatalos személy olyan tevékenységet fejt ki, amely hatáskörén kívül esik, amelynek végzésére nincs joga), vagy a hivatali helyzettel való egyébkénti visszaélés. Ez utóbbi alatt a hivatalos minőséghez kapcsolódó jogosítványok tudatosan, a társadalmi rendeltetésükkel ellentétesen, szabályellenesen, alakilag törvényesnek tűnő eljárás keretében történő gyakorlása értendő. A fenti magatartással a hivatalos személyek – vagy mások – jogtalan előnyhöz jutnak, vagy másoknak jogtalan hátrányt okoznak. Az előny vagy a hátrány lehet anyagi természetű, de felmerülhet ezen kívül más, így erkölcsi, személyi természetű előny megszerzése vagy hátrány okozása is. A bűncselekmény csak egyenes szándékkal követhető el, a törvény a szándékon túl a célzatot is megköveteli.²¹

²⁰ Btk. 219. §, T/6958. számú törvényjavaslat, Uo.

²¹ A Btk. 305. §-ához fűzött miniszteri indokolás, T/6958. számú törvényjavaslat, <http://www.parlament.hu/rom39/06958/06958.pdf> (Letöltés időpontja:2017. 12. 22.)

A joggyakorlatban a személyes adattal visszaélés és a hivatali visszaélés elhatárolásának kérdése a hivatalos személyek által hozzáférhető adatbázisokból harmadik személynek történő jogosulatlan adatszolgáltatásban nyilvánul meg a legtöbbször. Amennyiben a hivatalos személy valamilyen harmadik személy kérelmére jogtalan előnyszerzés végett az adatbázisból törvényes cél nélkül adatot szolgáltat, úgy a hivatali visszaélés büntettét és nem a személyes adattal visszaélés vétségét követi el. Ebben az esetben a halmazat a két bűncselekmény között csak látszólagos, mivel a törvény értelmében az adatokkal visszaélő hivatalos személy a súlyosabban büntetendő hivatali visszaélés miatt kell, hogy feleljen. Ebben az esetben tehát nem az adatkezeléssel megvalósított jelentős érdeksérelem vagy haszonszerzési célzat bizonyítandó, hanem a hivatalos személy által a jogtalan adatkezeléssel szerzett jogtalan előny vagy okozott jogtalan hátrány.

Amennyiben a hivatalos személy személyes adattal visszaélésben megnyilvánuló jogtalan előnyszerzési vagy hátrányozási célú magatartása egyszersmind jogtalan haszonszerzésre is irányul – a specialitás elve alapján – e magatartásával már nem a hivatali visszaélés, hanem a személyes adattal visszaélés bűncselekményének minősített esetét (Btk. 219. § (4) bekezdés) valósítja meg.²² A büntetési tétel mindkét bűncselekménynél három évi szabadságvesztés büntetésig terjed, azonban a jogtalan haszonszerzési cél miatt a személyes adattal visszaélés mint speciális tényállás alkalmazandó.

7.2. Személyes adatokra elkövetett tiltott adatszerzés

A Btk. 422. §-a szerinti tiltott adatszerzés büntette az az állami monopólium alá tartozó titkos adatgyűjtéshez, információszerzéshez hasonló, jogosulatlan magatartások szankcionálását jelenti. A bűncselekményt az követi el, aki személyes adat, magán-titok, gazdasági titok vagy üzleti titok jogosulatlan megismerése céljából más lakását, egyéb helyiségét vagy az azokhoz tartozó bekerített helyet titokban átkutatja, vagy más lakásában, egyéb helyiségében vagy az azokhoz tartozó bekerített helyen történeteket technikai eszköz alkalmazásával megfigyeli vagy rögzíti, vagy más közlést tartalmazó zárt küldeményét felbontja vagy megszerzi, és annak tartalmát technikai eszközzel rögzíti, végül aki elektronikus hírközlő hálózat – ideértve az információs rendszert is – útján másnak továbbított vagy azon tárolt adatot kifürkész, és az észlelteket technikai eszközzel rögzíti. A bűncselekmény elkövetési tárgya személyes adat és magán-titok is lehet, célja pedig ezek jogosulatlan megismerése, kifürkészése átkutatással, technikai eszköz útján való rögzítésével.

²² BH 2015. 296.

A NAIH-hoz a tiltott adatszerzés tényállásának egy konkrét ügy kapcsán törté-
dő értelmezése végett fordult egy állampolgár, aki azzal kapcsolatban kért segítsé-
get, hogy ez a bűncselekmény milyen eszközzel és helyszínen követhető el. A bead-
vány szerint büntetőeljárás volt folyamatban bírósági szakban, amelyben
a beadványozó pótmagánvádlóként vett részt. Az elsőfokú bíróság által megállapí-
tott tényállás alapján a beadványozó volt házastársa belevarrt a közös gyermekük ka-
bátjának ujjába egy digitális hangrögzítésre alkalmas mp3 lejátszó eszközt. Az esz-
köz hat időpontban végzett felvételt, amikor a beadványozó a kapcsolattartások
alkalmával a gyermekével volt. A felvételeken szereplő szöveget a volt házastársa le-
írta és a bíróságon folyamatban volt, házasság felbontása iránti polgári peres eljá-
rásban, továbbá a gyermekkel való kapcsolattartás végrehajtása iránti gyámhivatali
eljárásban is felhasználta. A beadvány alapján a hangrögzítő által felvett beszélgeté-
seket az érintett gyermekével a lakásában folytatta, így a kabát ujjába bevarrt eszköz
a magánlakásban elhangzottakat rögzítette. A kabát a lakásban nem volt rajta a gyer-
meken, de ettől függetlenül a beszélgetés rögzítésére sor került. Ezen felül az eszköz
az udvaron és az érintett által használt személygépkocsiban történeteket is rögzítette,
mivel a kabátot a gyermek ekkor viselte. Az elsőfokú bíróság bizonyítottan látta,
hogy a fenti cselekményeket a volt házastárs követte el. Álláspontja szerint az ügyben
azonban nem valósult meg a tiltott adatszerzés büntetése, mivel az elrejtett technikai
eszköz nem a lakásban, egyéb helyiségben vagy ahhoz tartozó bekerített helyen, ha-
nem egy kabátujjban került elhelyezésre. A beadványozó kérte, hogy a hatóság fog-
laljon azzal kapcsolatban állást, hogy megvalósulhat-e a bűncselekmény abban az
esetben, ha a megfigyelőeszközt egy ruhadarabban helyezik el, és az a ruha a lakás-
ba kerül, ahol aztán rögzíti az ott történeteket.

Mivel a NAIH-nak a konkrét büntetőeljárás körülményeivel kapcsolatban egye-
dül a beadványozó nyilatkozata állt rendelkezésre, az előadott problémával kapcsol-
atban csupán általános jogértelmezési álláspontot tudott kialakítani, illetve – figye-
lemmel a vonatkozó büntetőeljárás szabályozásra²³ – a bűnösség kérdésében, az
elkövetés körülményeiben és a bizonyítottság vonatkozásában nem foglalhatott ál-
lást.

A NAIH véleménye szerint a Btk. 422. § (1) bekezdés b) pontja szerinti tiltott
adatszerzés a lakásban történtek, tehát az ottani események jogellenes megfigyelé-
sét és rögzítését rendeli büntetni. A lakásban történtek megfigyeléséhez, illetve ezen
események rögzítéséhez nem kívánja meg sem a törvény megfogalmazása, sem az

²³ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 3. § (2) bekezdése: „bűncselekmény elkövetése mi-
att bárkinek a felelősségét megállapítani, és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jo-
gosult.”

ahhoz fűzött indokolás és kommentárok, hogy a lakásban történtek megfigyelésére és rögzítésére alkalmas technikai eszköz a lakásban kerüljön elhelyezésre. Manapság már számos olyan technikai megoldás ismeretes, amelyeken keresztül az egyébként elkerített helyiségekben történeteket úgy lehet megfigyelni, rögzíteni, hogy magát az eszközt fizikailag nem kell bevinni a lakásba, egyéb helyiségbe vagy bekerített helyre. A hatóság álláspontjában kifejtette, hogy véleménye szerint ellentétes a Btk. 422. §-a által védeni kívánt társadalmi érdekekkel, és ezzel összefüggésben a magánszféra sérthetetlenségéhez és a személyes adatok védelméhez fűződő alkotmányos alapjoggal az olyan jogértelmezés, amely szerint a bűncselekmény kizárólag akkor valósul meg, ha a rögzítéshez használt technikai eszköz a szűk értelemben vett lakásban került felszerelésre. A megfigyelésre és rögzítésre alkalmas technikai eszközöknek a lakásba történő bejuttatási módja (pl. falba/tárgyba történő beszerelés, állatra erősítve vagy ruhába varrva történő bejuttatás) pedig a NAIH szerint szintén nem érinti a büntetőjogi felelősség megállapíthatóságát, mivel az értékelés szempontjából az a lényeges, hogy magánlakásban történt események megfigyelésére, rögzítésére alkalmas-e az ehhez használt készülék, függetlenül a felszerelés, bejuttatás és elhelyezés helyétől és módjától. A büntetőeljárás további alakulásával kapcsolatban a hatóságnak nem álltak rendelkezésére információk.

8. Zárógondolatok

A tanulmány a személyes adatok büntetőjogi védelmével kapcsolatos hatályos magyar jogszabályokat igyekezett bemutatni, kitérve néhány eset ismertetésére a nyomozhatóságok, bíróságok és a NAIH kapcsolódó gyakorlatából a jobb megértés és a gyakorlatias szemléletmód érdekében.

A személyes adatokkal elkövethető bűncselekmények és azok háttérnormáját adó adatvédelmi jogszabályok viszonylag világosan szabályozzák az elkövethető visszaélések jogi hátterét. Azonban időről időre mégis értelmezési nehézségekkel találja szembe magát az a jogalkalmazó, akinek esetleg egy ilyen ügy kerül a kezébe. Ez minden bizonnyal a technikai szabályozó közeg gyors változásán és a téma speciálisságán túl, a jogszabályi környezet viszonylag gyors változására is visszavezethető. Reméljük, hogy a fenti tanulmány és annak megállapításai hozzá tudnak járulni a kapcsolódó joggyakorlat bemutatásával ahhoz, hogy az jogalkalmazás tovább egységesüljön a személyes adatokat érintő bűncselekmény kapcsán Magyarországon.